

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลสืบเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไร้พรมแดนของระบบทุนนิยม ทำให้ชาวไทยไม่อาจอยู่โดดเดี่ยวหรือสวนกระแสการพัฒนาได้ โดยการพัฒนาที่ทั้งผลดีและผลข้างเคียงที่ไม่พึงปรารถนาแต่ไม่อาจปฏิเสธได้ กล่าวคือ ระบบดังกล่าวได้สร้างความเจริญให้กับประเทศในด้านต่างๆ มากมาย แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากเช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาทางด้านสังคม เนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่มากับระบบดังกล่าวได้ทำลายวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทย และได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่มีแต่ความเสื่อม ดังจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งสิ่งหนึ่งที่เป็นตัวแสดงให้เห็นปัญหาทางสังคมดังกล่าวได้คือ สถิติของคดีความที่ขึ้นต่อศาลต่างๆ ทั่วประเทศ ที่นับวันจะเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา จนเกือบจะเรียกว่าคดีกำลัง “จะล้นศาล” แล้ว ดังนั้น จึงถึงเวลาแล้วที่ทุกฝ่ายต้องตระหนักและหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวก่อนที่จะสายเกินกว่าจะเยียวยา

ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น มาตรการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่รัฐมักจะนำมาใช้คือ มาตรการทางกฎหมาย โดยกฎหมายเป็นเสมือนกรอบหรือกติกาทางสังคมที่สมาชิกของสังคมนั้นๆ จะต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนย่อมได้รับการลงโทษหรือถูกบังคับตามกฎหมาย ซึ่งตามหลักกฎหมายได้แบ่งแยกกฎหมายออกเป็นหลายประเภท แต่โดยหลักมักจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

¹จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, “ทิศทางการวางแผนกำลังคนเพื่อรองรับการอำนวยความสะดวกในทศวรรษหน้า,” พ.ศ. 2541, หน้า 1.

กฎหมายสารบัญญัติ เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้นๆ ได้ทราบว่าสิ่งใดที่ต้องหรือไม่ต้องปฏิบัติ และมีขอบเขตเพียงใด ตลอดจนมีบทลงโทษหรือสภาพบังคับเช่นใด ซึ่งกฎหมายประเภทนี้ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น

กฎหมายวิธีสบัญญัติ เป็นกฎหมายที่วางวิธีปฏิบัติในการที่บุคคลจะเรียกร้องขอ ความคุ้มครองของกฎหมาย ในเมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ หรือมีความจำเป็นที่ บุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล² กล่าวคือ เป็นขั้นตอนหรือกรอบการปฏิบัติที่วางไว้เพื่อให้ผู้ที่ เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นประชาชนผู้มีบรรดาศักดิ์ ตำรวจ ทนายความ อัยการ หรือศาล ต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นธรรม ซึ่งกฎหมายประเภทนี้ได้แก่ ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

สำหรับกฎหมายทั้งสองประเภทดังกล่าว มักจะประสบปัญหาในการบังคับใช้อย่าง มาก อันเกิดมาจากหลายสาเหตุ ตัวอย่างเกี่ยวกับกฎหมายสารบัญญัติ ได้แก่กรณีที่ประชาชนมักจะ ไม่รู้จักกฎหมาย ส่งผลให้ไม่ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ทั้งที่เขาเหล่านั้นต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย นั้นๆ และแม้ตามกฎหมายจะห้ามอ้างความไม่รู้กฎหมายเป็นข้อแก้ตัว³ อันเป็นการปิดปากก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วมักจะเป็นไปในทางตรงกันข้าม โดยเฉพาะประชาชนที่การศึกษาน้อยและ อยู่ในชนบท และยังเกี่ยวกับกฎหมายใหม่ๆ ที่มีความเป็นเทคนิคสูง ส่วนปัญหาของกฎหมาย ประเภทวิธีสบัญญัตินั้นก็มีไม่น้อยกว่ากฎหมายสารบัญญัติ หรืออาจจะถือได้ว่ามีปัญหามากกว่า เสียอีก เนื่องจากกฎหมายประเภทนี้ เป็นการกำหนดวิธีการและขั้นตอนปฏิบัติของการดำเนินคดี ซึ่งจะมีหลายขั้นตอนและมีรายละเอียดสลับซับซ้อน ยากต่อการปฏิบัติ ดังนั้น จึงมักส่งผลกระทบต่อ การอำนวยความสะดวกตามกฎหมายให้กับประชาชนผู้มีบรรดาศักดิ์ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนมัก จะคาดหวังว่ากฎหมายจะให้สิ่งที่เข้าประสงค์ในการเข้ามาขอความยุติธรรมจากกฎหมายหรือกล่าว อีกนัยหนึ่งก็คือผู้เป็นโจทก์ที่นำคดีมาสู่ศาลย่อมต้องการ ได้รับ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นได้แก่

(1) ความคุ้มค่า กล่าวคือ ได้รับการเยียวยาจากกฎหมายในความเสียหายหรือ ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งการได้รับสิ่งดังกล่าวนี้ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ ประกอบหลายอย่าง เช่น

²พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2536), หน้า 555.

³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64

(ก) การประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เนื่องจากการดำเนินคดีจะต้องมีค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นค่าขึ้นศาลในคดีแพ่ง และปกติประชาชนมักจะไม่สามารถดำเนินคดีได้ด้วยตนเอง อันเนื่องจากไม่รู้กฎหมายและขั้นตอนการปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องว่าจ้างทนายความ ก็ย่อมมีค่าใช้จ่ายส่วนนี้ด้วย ซึ่งประเด็นค่าใช้จ่ายนี้มีส่วนสำคัญมากต่อประชาชน เพราะหากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าจำนวนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับจากคำพิพากษาแล้ว ก็คงจะถือไม่ได้ว่าคุ้มค่าที่จะต้องดำเนินคดีเพื่อขอความยุติธรรมจากกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ในคดีมโนสารที่จำนวนทุนทรัพย์เล็กน้อย หากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความในจำนวนที่ใกล้เคียงหรือมากกว่า ก็ย่อมไม่คุ้มค่า แม้ในภายหลังศาลจะมีคำพิพากษาให้ชนะคดีก็ตาม

(ข) การได้รับการเยียวยาหรือชดเชยค่าเสียหายจริง การที่โจทก์ฟ้องคดีนั้นปกติก็เนื่องจากประสงค์จะจัดความทุกข์ร้อนและได้รับการเยียวยาจากกฎหมาย โดยส่วนใหญ่ก็ด้วยการได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามในบางครั้งแม้ศาลจะพิพากษาให้ชนะคดีและให้อีกฝ่ายชดเชยค่าเสียหาย แต่ภายหลังฝ่ายที่ชนะคดีอาจจะไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือได้ไม่ครบถ้วนตามคำพิพากษา ด้วยหลายสาเหตุ เช่น ถูกหนีตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินหรือทำการยกย้าย จำหน่าย จ่ายโอนทรัพย์สินเงินไม่เหลือทรัพย์สินเพียงพอต่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษา เป็นต้น ซึ่งด้วยเหตุดังกล่าวก็ย่อมจะทำให้ฝ่ายที่เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาทางกฎหมายที่แท้จริง

(2) ความรวดเร็ว กล่าวคือ การพิจารณาคดีที่ดีจะต้องเป็นไปโดยรวดเร็ว ไม่มีการถ่วงคดี เพราะหากการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้าแล้วความยุติธรรมย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ จนมีคำกล่าวเป็นสุภาษิตกฎหมายว่า “ความล่าช้าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม” (Justice delayed is justice denied.)⁴ เนื่องจากเหตุผลที่ว่า คู่ความที่มาศาลนั้นโดยปกติก็เป็นผู้ทุกข์ร้อนอยู่แล้ว ก็ย่อมอยากที่จะจัดความเดือดร้อนเหล่านั้นให้หมดไปโดยเร็ว แต่ถ้าหากคดีความยืดเยื้อเป็นเวลานานปีก็ยิ่งจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น คู่ความต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมากขึ้นหรือต้องชำระดอกเบี้ยหรือค่าเสียหายตามคำพิพากษามากกว่าที่ควรจะเป็น (ดอกเบี้ยหรือค่าเสียหายที่โจทก์มักจะขออนุญาตจากหรือถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไป) และที่สำคัญหากคู่ความนั้นเป็นองค์กรทางธุรกิจแล้วก็ยิ่งจะเสียหายเป็นอย่างมากเนื่องจากองค์กรเหล่านี้ต้องการความรวดเร็วเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางธุรกิจ ความล่าช้าเกิดขึ้นเพียงใดก็หมายถึงต้นทุนที่

⁴ กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ, ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ. (กรุงเทพ - มหานคร : โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย, 2529), หน้า 13.

มากขึ้นเป็นเงาตามตัว หรืออาจจะต้องประสบภาวะขาดสภาพคล่องทางการเงิน หรือทำให้การดำเนินธุรกิจต้องหยุดชะงักเพราะติดขัดกับข้อสัญญาหรือมูลหนี้ที่กำลังพิพาทในศาล และประการสำคัญความเสียหายดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะมีผลกับองค์กรนั้นๆ เอง แต่จะขยายวงกว้างเป็นปัญหาเศรษฐกิจระดับประเทศหรือของสังคมธุรกิจระหว่างประเทศได้ ซึ่งจากปัญหาที่กล่าวมาดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า จะไม่มีประโยชน์หรือเกิดความยุติธรรมได้เลย หากศาลมีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะคดี ภายหลังจากที่คู่ความฝ่ายดังกล่าวได้ถึงแก่ความตาย ล้มละลายหรือต้องปิดกิจการไปก่อนหน้านั้น

(3) ความเป็นธรรมหรือความยุติธรรม กรณีถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของกระบวนการพิจารณาคดี เพราะนอกจากความคุ้มค่าและความรวดเร็วดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น กระบวนการพิจารณาดังกล่าวจะต้องเป็นธรรมกับทุกฝ่ายและเกิดขึ้นทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดี แม้คำว่าความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมดังกล่าวจะมีความหมายอย่างไร⁵ ก็คงไม่ใช่สิ่งสำคัญมากไปกว่าการที่คู่ความรู้สึกว่าเขายอมรับได้หรือพอใจกับกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งสิ่งดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้พิพากษาที่ไม่เพียงมีหน้าที่ประสาทความยุติธรรมแก่คู่ความเท่านั้น หากยังต้องแสดงให้เห็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนด้วยว่าคนได้ปฏิบัติเช่นนั้นแล้วอย่างเคร่งครัดครบถ้วน (Justice must not only be done, but it must manifestly and undoubtedly be seen to be done)⁶

จากสภาพปัญหาที่ได้กล่าวข้างต้น ดูเหมือนว่าปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาคดีจะเป็นปัญหาใหญ่ที่รบกวนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าไปแก้ไข ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นได้ด้วยหลายสาเหตุ เช่น เกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความที่พยายามถ่วงคดีเพื่อผลประโยชน์บางประการ หรือเกิดขึ้นตอนและรายละเอียดของกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ยุ่งยากและสลับซับซ้อน หรือแม้แต่

⁵ สจอร์ค เดนนิ่ง อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ของอังกฤษได้ให้คำนิยามไว้ว่า “ความยุติธรรมได้แก่เรื่องที่บุคคลในสังคมซึ่งเป็นบุคคลที่มีเหตุผลและมีสติรู้สึกผิดชอบเชื่อมั่นว่าเป็นเรื่องที่ชอบธรรม” (Justice is what the right-minded members of the community—those who have the right spirit within them—believe to be fair) ส่วน จอห์น โรลส์ ศาสตราจารย์อเมริกันได้ให้คำนิยามว่า “ความยุติธรรมได้แก่เรื่องที่บุคคลที่มีเหตุผลถือว่าเป็นเรื่องที่ชอบธรรม ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นต้องวินิจฉัยในเรื่องนั้น ทั้งนี้ โดยที่ตนไม่มีทางจะล่วงรู้เลยว่าตนเองจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นอย่างไรบ้าง” (Justice ... is ... what rational people would regard as fair, if they had to decide that question with no knowledge whatever of what their own position would be)

⁶ กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ, ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ, หน้า 5.

เกิดจากการขาดแคลนบุคลากรหรือเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชน เป็นต้น ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ในปีหนึ่งจะมีคดีค้างพิจารณาในศาลทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา กรณีจึงเป็นภาระของนักกฎหมายทุกคนที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งแนวทางการแก้ไขนั้น นอกเหนือจากความร่วมมือของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นคู่ความ ทนายความ อัยการ และศาลแล้ว การจัดการบริหารงานศาลให้เป็นระบบและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพิจารณาคดีก็จะช่วยแก้ไขปัญหได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังได้บัญญัติวิธีพิจารณาความรูปแบบพิเศษเพื่อขจัดความล่าช้าของการพิจารณาคดี โดยกำหนดวิธีพิจารณาความให้รวดเร็วและรวบรัดไว้หลายกรณี ได้แก่

(ก) การพิจารณาคดีเล็กๆ น้อยๆ หรือมีจำนวนทุนทรัพย์ไม่มาก อย่างเช่น คดีมโนสาเร่ ซึ่งการพิจารณาจะเป็นไปโดยรวดเร็ว และกระบวนการพิจารณาจะไม่ยุ่งยากซับซ้อนหรือเป็นเทคนิคสูง

(ข) การพิจารณาคดีที่ไม่มีประเด็นข้อยุ่งยาก อันเนื่องมาจากความชัดเจนของกฎหมายสารบัญญัติ ที่ไม่เชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงอื่นๆ จนทำให้ปรากฏพยานหลักฐานแน่นอนหายากที่จำเลยจะปฏิเสธหรือต่อสู้ได้ อย่างเช่น คดีไม่มีข้อยุ่งยาก ซึ่งเป็นการฟ้องให้รับผิดชอบตามตัวเงินหรือสัญญาที่ได้ทำเป็นหนังสือ

(ค) การพิจารณารูปแบบพิเศษเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา อย่างเช่น คดีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดนัด หรือการชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้น ทั้งนี้ เพื่อให้คดีที่จำเลยไม่ต่อสู้หรือปฏิเสธได้รับการพิจารณาโดยรวบรัด ตามหลักของคดีแพ่งที่ว่า หากจำเลยไม่ปฏิเสธหรือปฏิเสธไม่ชัดเจน ถือว่ารับข้อเท็จจริงตามข้ออ้างของโจทก์ หรือเพื่อให้คดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายได้รับการวินิจฉัยอย่างรวดเร็ว อันจะทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของคดี (Portion of the Case) หรือทั้งคดีได้รับการวินิจฉัย โดยไม่จำเป็นต้องสืบพยาน⁷

⁷Jack H. Friedenthal and others, Civil Procedure (St. Paul, MINN : West Publishing Company, 1985), p.433.

สำหรับกระบวนการพิจารณาในคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยได้กำหนดวิธีพิจารณาในคดีไม่มีข้อยุ่งยากไว้ในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น โดยเฉพาะในลักษณะ 2 อันเป็นวิธีการที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษตามประเภทของคดี มิได้ดำเนินไปตามวิธีพิจารณาสามัญทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 1 โดยมีมุ่งหมายให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้โดยไม่ชักช้าและให้การพิจารณาสั้นเข้า⁸ และเพื่อกำหนดวิธีพิจารณาความสำหรับคดีแพ่งที่ไม่มีข้อยุ่งยากและที่ปรากฏหลักฐานในเบื้องต้นแน่นอน กล่าวคือ สำหรับคดีฟ้องให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงิน ซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นถูกปฏิเสธและคดีฟ้องให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามสัญญาเป็นหนังสือ ซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริง ให้เป็นไปโดยรวดเร็วและรวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าการพิจารณาคดีแบบสามัญ เพื่อประโยชน์ของคู่ความและศาล

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการพิจารณาแบบพิเศษดังกล่าว ยังคงมีปัญหาในหลายประการด้วยกัน

ประการแรก เห็นว่ามีปัญหาในการตีความข้อกฎหมาย อันส่งผลให้มีข้อยุ่งยากในทางปฏิบัติ เช่น ตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ของคดีไม่มีข้อยุ่งยากไว้ว่า จะต้องเป็นคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชำระเงินจำนวนแน่นอน ตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นถูกปฏิเสธ หรือตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วจะเห็นปัญหาในการตีความคือ

(1.1) คำว่า “จำนวนเงินแน่นอน” นั้น จะหมายความว่าอย่างไร เพราะในบางครั้งโจทก์ฟ้องให้ชำระค่าเสียหายหลายอย่าง ทั้งให้ชำระเงิน ให้กระทำการ หรือห้ามกระทำการบางอย่างด้วย และค่าเสียหายบางอย่างก็อาจเป็นค่าเสียหายที่ให้ศาลใช้ดุลยพินิจลดลงได้เช่น เบี้ยปรับ กรณีจึงทำให้เกิดความยุ่งยากในขณะรับฟ้องหรือระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาว่าคดีนั้นๆ จะสามารถดำเนินการพิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้หรือไม่

⁸ ระเบียบวิธีพิจารณาความแพ่ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 4, (พ.ศ. 2515), หน้า 642.

(1.2) คำว่า “ตัวเงิน” จะหมายความถึงตราสารใดบ้าง เพราะปกติแล้วคำดังกล่าว จะหมายความถึง ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น (ป.พ.พ. มาตรา 898) แต่ในสภาพปัจจุบันที่ได้มีการทำธุรกิจอย่างกว้างขวางทั้งในระดับภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งการดำเนินธุรกิจเหล่านั้นได้มีการออกเครื่องมือหรือตราสารทางการเงินใหม่ๆ หลายประเภทเพื่อรองรับการทำธุรกิจ เช่น บัตรเงินฝาก หุ้นกู้ ใบสำคัญแสดงสิทธิ ใบประทวนสินค้า ใบตราส่ง เป็นต้น กรณีจึงมีปัญหาว่าคดีที่ฟ้องให้รับผิดชอบตามตราสารเหล่านี้จะสามารถนำวิธีพิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาปรับใช้ได้หรือไม่

(1.3) คำว่า “สัญญาเป็นหนังสือ” จะมีความหมายอย่างไรและมีขอบเขตการตีความเพียงใด เนื่องจากคำดังกล่าวเป็นคำกว้างๆ ไม่มีความหมายหรือหลักเกณฑ์เป็นพิเศษ ปัญหาจึงมีตามมาว่าจะสามารถนำคดีไม่มีข้อยุ่งยากไปใช้กับสัญญาลักษณะหรือประเภทใดได้บ้าง เพราะในปัจจุบันสัญญาส่วนมากก็มักจะทำเป็นหนังสือ และบางสัญญาจะมีสัญญาอื่นร่วมอยู่ด้วย เช่น สัญญากู้ยืมหรือก่อสร้างที่มีสัญญาค้ำประกันหรือ จำนองรวมอยู่ด้วย

(1.4) เนื่องจากการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก กฎหมายได้กำหนดให้นำกระบวนการพิจารณาคดีมีโนสารมาใช้บังคับด้วย กรณีจึงเกิดปัญหาอย่างมากในการตีความว่าจะสามารถนำกระบวนการพิจารณาคดีมีโนสารมาใช้ได้ภายในขอบเขตเพียงใดหรือเรื่องใดบ้าง เพราะลักษณะของทั้งสองคดีจะมีความแตกต่างกันในหลายประการ

ประการที่สอง เป็นปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองคู่ความในคดี ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าการพิจารณาที่ดีนั้น นอกจากจะต้องประหยัดและรวดเร็วแล้ว ยังต้องเป็นธรรมด้วย ซึ่งประเด็นความไม่เป็นธรรมนี้อาจจะเกิดขึ้นได้กับกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก โดยเฉพาะกับฝ่ายจำเลยเพราะกระบวนการพิจารณาจะเป็นไปโดยรวบรัด อาจไม่ให้โอกาสคู่ความต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งที่ทุนทรัพย์ในคดีอาจจะมีจำนวนสูงหลายร้อยล้านบาท และถึงแม้จะปรากฏตัวเงินเป็นหลักฐานในเบื้องต้นดังกล่าวก็ตาม แต่หลักฐานดังกล่าวก็อาจมีข้อต่อสู้มากมายหรือมีพยานหลักฐานอื่นที่จะนำมาหักล้าง ซึ่งในที่สุดอาจจะมีผลกลับซับซ้อนมากกว่าคดีสามัญทั่วไปเสียอีก

ประการที่สาม เป็นประเด็นปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการนำกระบวนการพิจารณามาใช้บังคับ ซึ่งในความเป็นจริง แม้คดีจะเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากเพราะมีพยานหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าจำเลยไม่มีทางต่อสู้คดี ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่จะดำเนินคดีโดยรวบรัดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็ตาม แต่เมื่อโจทก์หรือจำเลยไม่อาจดำเนินคดีด้วยตนเองได้ ต้องให้ทนายความช่วยว่าต่างแก่ต่างให้แทนเหมือนคดีสามัญทั่วไป อีกทั้งทนายความและศาลก็เคยชินกับการพิจารณาคดี

สามัญมากกว่าระบบการพิจารณาโดยรวบรัดของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก จึงเลือกที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาเหมือนคดีสามัญโดยทั่วไปตามที่คุ้นเคยเสียมากกว่า⁹ เช่น การให้คู่ความเลื่อนคดีโดยง่าย ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสคู่ความต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ตามที่คู่ความมักจะอ้างในการขอเลื่อนคดี ประกอบกับตัวบทกฎหมายนั้นได้บัญญัติวิธีพิจารณาไว้ไม่ครอบคลุมทั้งหมด โดยได้กำหนดให้ศาลนำเอาวิธีพิจารณาความแพ่งสามัญมาใช้บังคับแก่คดีไม่มีข้อยุ่งยากกรณีไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ด้วย ผลที่ตามมาก็คือ ศาลนำเอากระบวนการพิจารณาความในคดีแพ่งที่มีความซับซ้อนและมีความเป็นเทคนิค (Technicality) สูงมาใช้บังคับแก่การพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากด้วย เมื่อกระบวนการพิจารณามีความซับซ้อนและเป็นเรื่องเทคนิคเช่นนี้ ก็เป็นผลทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายไม่สามารถมาศาลด้วยตนเอง เพื่อฟ้องเรียกร้องหรือปกป้องสิทธิอันชอบธรรมของตนเองได้ ผลกระทบต่อมาก็คือ ผู้เสียหายสละสิทธิที่จะนำคดีมาสู่ศาลและยอมให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นกลายเป็นบาปเคราะห์ของตนเอง หรือที่เรามักจะพูดว่า “พาดเคราะห์” นั่นเอง¹⁰ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บทบัญญัติเรื่องการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่สัมฤทธิ์ผลสมดังเจตนารมณ์

1.2 วัตถุประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์

ศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการพิจารณาในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก โดยเน้นกรณีการฟ้องให้รับผิดชอบตามตัวเงิน ให้ทราบถึงปัญหาของกฎหมายและปัญหาทางปฏิบัติว่าเป็นประการใด เพื่อจะได้ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายรวมทั้งแนวปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

1.3 ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาและวิเคราะห์ถึงที่มาแนวความคิด รูปแบบ และวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย โดยจะทำการศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องให้รับผิดชอบตามตัวเงิน เหตุที่เลือกคดีตัวเงินเป็นกรณีศึกษาก็เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องตัวเงินเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะพิเศษไปจากคดีอันเกิดจากมูลสัญญาโดยทั่วไป ประกอบกับคดี

⁹ ศาลแพ่งกรุงเทพใต้, คู่มือพิจารณาคดีมโนสารและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิศการพิมพ์ จำกัด, 2539), หน้า 2.

¹⁰ พรชัย อัสววัฒนาพร, “แนวคิดและหลักการในการแก้ไขวิธีพิจารณาคดีมโนสาร”, เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการ “วิธีพิจารณาคดีมโนสาร : การคุ้มครองสิทธิของประชาชนโดยศาลยุติธรรม”, พ.ศ. 2542, หน้า 2.

ตัวเงินจัดได้ว่าเป็นคดีที่มีการนำมาสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะได้ศึกษาโดยละเอียดในบทที่ 3 ตลอดจนศึกษาและวิเคราะห์ขั้นตอนในทางปฏิบัติด้วย

สำหรับวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยนั้น โดยทั่วไปจะเป็นการวิจัยแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร ข่าวสารทางธุรกิจ คำพิพากษาศาลฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นเอกสารต่างประเทศและของไทย

1.4 สมมติฐาน

เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก กรณีฟ้องให้รับผิดชอบตามตัวเงินที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าและคู่ความต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคดีเกินสมควร และยังไม่ให้ความคุ้มครองคู่ความในคดีเท่าที่ควร อีกทั้งเป็นยุ่งยากต่อการปฏิบัติ อันเป็นเหตุทำให้การพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่ประสบผลตามความมุ่งหวัง ดังนั้น หากได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงแล้ว ย่อมจะช่วยพัฒนากฎหมายและแนวปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้นไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- (1) ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ แนวความคิด ลักษณะ วิธีการ และขั้นตอนของวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย
- (2) ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัด ตลอดจนแนวทางการแก้ไขกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก หากนำเอากระบวนการดังกล่าวมาใช้ในกรณีฟ้องให้รับผิดชอบตามตัวเงิน
- (3) ทำให้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติงานของศาลในการพิจารณาคดีตัวเงิน